

УДК 821.161.2.09

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-2-23>**Алла МАКАРЕНКО,***orcid.org/0000-0003-1223-347X*викладач підготовчого відділення для іноземних громадян
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) *alla8882000@yahoo.com***ХУДОЖНІЙ СВІТ ЛІРИКИ ДАРІЇ РИХТИЦЬКОЇ**

Протягом ХХ століття за межами України опинилася чимала когорта обдарованих мисткинь, які попри свою географічну відірваність від України, відіграли значну роль у розвитку її красивого письменства. Життєвий шлях і творчий набуток більшості із них і донині залишається невідомим українському читачеві.

У цьому безмежному океані високоартісної української літератури звучить і поетичне слово Дарії Рихтицької, яка подарувала нам прекрасні книги: «Шовкова косиця», «Крижанний цвіт», «Кольори вітру», «Магія вогню» та інші. **Мета статті** – виявити, осмислити та здійснити аналіз лірики Дарії Рихтицької на матеріалі текстів збірок «Шовкова косиця», «Крижанний цвіт», «Кольори вітру» та «Магія вогню».

Реалізація поставленої мети зумовлена необхідністю розв'язати такі **завдання**:

- 1) окреслити найхарактерніші риси творчої особистості Дарії Рихтицької;
- 2) проаналізувати художній світ лірики поетки.

Наукова новизна роботи полягає у цілісному аналізі специфіки художнього мислення Дарії Рихтицької, як авторського індивідуального поетичного мислення та розширенні меж наукових уявлень про сучасну українську лірику, зокрема про модерну стильову манеру. **У висновках** зазначимо, що художнє слово Дарії Рихтицької спонукає читача зупинитись у круговерті життя й подумати про незмінне й вічне, бо в її поезії поєднується загальнолюдський простір із національним. Поетичний простір мисткині наповнений багатоманітною символікою, традиційною і несподіваною, з ustalеним значенням і новими глибокими відтінками. Звернення до найрізноманітніших тем та подій, ціла низка епітетів, метафор, алегорій, порівнянь, художніх образів, милозвучність та легкість її білого вірша, позитивне мислення, патріотизм, ліричність, душевність – всі ці риси характерні для поезії Дарії Рихтицької.

Ключові слова: лірика, батьківщина, рідний край, метафоричність, звільнений вірш.

Alla MAKARENKO,*orcid.org/0000-0003-1223-347X*Lecturer at the Preparatory Department for International Students
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) *alla8882000@yahoo.com***THE ARTISTIC WORLD OF DARIA RYHTYSHKA'S LYRICS**

During the 20th century, a considerable cohort of gifted female artists appeared outside of Ukraine, who despite their geographical separation from Ukraine, played a significant role in the development of its beautiful writing. The life path and creative achievements of most of them remain unknown to the Ukrainian reader to this day.

In this boundless ocean of high-quality Ukrainian literature, the poetic word of Daria Ryhtytska, who gave us beautiful books: «Shovkova Kositsya», «Ice flower», «Colors of the wind», «Magic of fire» and others, also sounds. **The aim** of the article is to identify, understand and analyze the lyrics of Daria Ryhtytska on the basis of the texts of the collections «Shovkova Kositsya», «Ice Flower», «Colors of the wind» and «Magic of Fire».

The realization of the set goal is determined by the need to solve the following **problems**:

- 1) outline the most characteristic features of Daria Ryhtytska's creative personality;
- 2) analyze the artistic world of the poet's lyrics.

The scientific novelty of the work consists in a comprehensive analysis of the specifics of Daria Ryhtytska's artistic thinking, as the author's individual poetic thinking and the expanded boundaries of scientific ideas about modern Ukrainian lyrics, in particular about the modern stylistic manner.

In the conclusions, we note that the artistic word of Daria Ryhtytska encourages the reader to stop in the whirlwind of life and think about the unchanging and eternal, because in her poetry the common human space is combined with the national space. The poetic space of artist filled with rich symbolism, traditional and unexpected, with established meaning and new deep shades. Addressing a wide variety of topics and events, a whole series of epithets, metaphors, allegories, similes, artistic images, the sweetness and lightness of her white verse, positive thinking, patriotism, lyricism, soulfulness – all these features are characteristic of Daria Ryhtytska's poetry.

Key words: lyrics, homeland, native land, metaphoricality, free verse.

Постановка проблеми зумовлена потребою подати цілісне уявлення про лірику Дарії Рихтицької, зокрема виявити індивідуально-авторську особливість художнього письма, модерну стильову манеру. Дарія Рихтицька є яскравою представницею діаспорної літератури, яка має оригінальну манеру подачі художнього матеріалу. Її твори відзначаються глибокою філософічністю, психологізмом. Такі роботи є необхідними тому, що дають можливість охопити суть творчості поетки-лірика, заглибитись в її поетичний світ та зрозуміти, що сила та дух її поезії вічні.

Аналіз досліджень. Лірику Дарії Рихтицької досліджували М. Гай, М. Чумарна, Г. Хода, А. Шум, Ф. Погребенник, В. Погребенник, В. Барладяну-Бирладник, О. Слоновьовска, А. Кульчицька-Бойцун, З. Самчук, М. Зимомря, Н. Гуйванюк.

Мета статті – виявити, осмислити та здійснити аналіз лірики Дарії Рихтицької на матеріалі текстів збірок «Шовкова косиця», «Крижаний цвіт», «Кольори вітру» та «Магія вогню».

Реалізація поставленої мети зумовлена необхідністю розв'язати такі завдання:

- 1) окреслити найхарактерніші риси творчої особистості Дарії Рихтицької;
- 2) проаналізувати художній світ лірики поетки.

Виклад основного матеріалу.

Відкриваючи поетичний стиль поета, ми відкриваємо новий світ людини, яка, по-своєму сприймаючи життєві потрясіння, вміє поетично передати його іншим. Дарія Рихтицька горить, палає поезією. Світ її поезії дуже різноманітний. Тут є і любов, є зачарування й розчарування, є ностальгічна любов до рідної землі.

Ось як охарактеризувала Дарія Рихтицька роль поезії в її житті: «Поезія завжди була для магічною і священною силою, під впливом якої я була с самого дитинства. Поезія для мене – це сама сутність існування, яка відкриває кожен грань людського буття, кожен нюанс людської емоції... Вона допомогла мені пережити розлуку з далекою Батьківщиною та надала духовну силу, щоб перейти через свої власні переживання» (Рихтицька, 1992: 5).

Про що не писала б авторка, вона завжди повертається до Батьківщини, шукаючи, в ній духовну опору в щоденному житті. Полум'яне почуття любові до батьківщини пронизує всю її поезію. Через лірику вона створює образний світ любові до України до народу, до рідного краю.

Дарія Рихтицька віршує з дитинства, але першу свою книгу «Шовкова косиця» (1992) видала в зрілому віці. Живучи на чужині, поетка ніколи не розлучається з Україною, і тому звучить в кож-

ному її слові така глибока повага до рідного краю. «А сутністю буття є тільки Україна», написала вона у вірші «Полум'я тиші».

Шовкова косиця (едельвейс) – так гуцули називають невелику ніжно-білу квітку, яка росте в Карпатах на недоступних скелях над ущелинами високих гір, чіпляючись своїм міцним корінням за скали. Шовкова косиця – це символ, який втілює найкращі риси людської душі, її мужність, емоційність, стійкість.

На долю Дарії Рихтицької випало багато випробувань: війна, втеча з рідними на чужину, залишаючи старшого брата в рядах УПА, табори Ді-Пі у Німеччині, переїзд до США. Пройшовши горнило важких випробувань, вона змогла зберегти добру, ніжну та чуйну душу. Безоглядна любов до України і невимовна туга за нею визначили як особисте, так і творче життя Дарії Рихтицької.

Прологом збірки «Шовкова косиця» є розділ «Мозаїка свободи» а епілогом – розділ «Туга за Батьківщиною». Мотиви останнього розділу співзвучні з мотивами першого.

Кожен вірш з цих розділів пронизує любов до рідної землі і біль за її сумну історію. Перший розділ розпочинається молитвою за Україну, в якій висловлено почуття вини перед Батьківщиною. Поетка просить вибачення у Батьківщини, що у скрутний час залишила її саму: «Суди! Карай! / Бо чужині / Продали ми / Дітей, онуків – / Усе віддали / Найдорожче / За скибу ситости, / І вольности ...» (Рихтицька, 1992: 1).

Вияв високої любові до свого краю звучить і в поезії «Проща»: «О, Краю мій красний, / Величний! / Дозволь мені впасти / Краплиною щастя / На твоє обличчя, / На твої руки / І розтанути / В тобі, / З'єднались навіки – / В священній молитві / І в смерті при тобі, / Ш знову ожити – / Для тебе трудитись, / Тобою гордитись ...» (Рихтицька, 1992: 158).

У вірші, який має назву «Радість материнська», батьківщину уособлено в образі жінки-українки: «У кивоті святині / Краплями крові / Розцвіла калина – / Душа України... / З обличчям жінки / Безсмертної жінки, / На голові у неї / В'ється терновий вінець, / А в руках гострий меч!» (Рихтицька, 1992: 74).

У Дарії Рихтицької Богородиця – Україна в терновому вінку й з гострим мечем. Такою була й продовжує бути Україна, яку дівчинкою на довгі роки втратила поетка.

Як зазначає у своїй розвідці В.Ф. Погребенник «Мистецька реалізація теми Батьківщини супроводилася в авторки на межі віків і тисячоліть плеканням постійних тематично-настрійових комплексів (насамперед пов'язаних із Україною...), зростаю-

щільністю образів, місткістю ліро-драматизму поетичного вислову» (Погребенник, 2016: 300).

Любов до України, біль за її трагічну долю, поетка виливає у чудовий твір «Плетиво волі»: «Ти невимовно / Тривожно – прекрасна! / Із своїми вологими, / Важкими косами волі, / Моя Батьківщино!» (Рихтицька, 1992: 20).

В збірці «Шовкова косиця» й перед нами постають фрагменти нашої історії, які мов світлина оживляють нашу пам'ять. Поезія Дарії Рихтицької – це її щоденний роздум над віхами української історії, над її величними постатями. Тарас Шевченко, Олена Теліга, Ліна Костенко, Микола Вінграновський, Алла Горська, Ірина Сеник – це «люди високих поривань», які є втіленням української душі, її захисниками.

Як писав в одній із рецензій Ф.П. Погребенник: «У поезії Д. Рихтицької органічно поєднуються патріотичні національні мотиви з лірично-інтимними настроями і почуттями. Як вірна дочка свого народу, вона на чужині тонко відчуває болі рідного краю, рани душі свого народу, героїчні та трагічні сторінки його історії... Характерною рисою патріотичної поезії Д. Рихтицької є глибокий ліризм, непідробна щирість, художня прозорість думки» (Сливинська та ін., 2021: 73).

Поезія Дарії Рихтицької дуже образна, кожен вірш з'являється у формі витонченого малюнка: «Яка ж – / Ти скорботно / Забута – / Моя батьківщино! / В терновому / Вінку незгод, / І чварів / Розп'ята, / В продажних / Приниженнях / Дітей твоїх / Розбрату!» (Рихтицька, 1992: 73).

«Крижаний цвіт» (1996) – друга книга Дарії Рихтицької, яка відрізняється від першої тим, що більшість віршів написані в Україні. В ній немає жодного вірша про США чи Канаду. Ця збірка теж написана про Україну і про українців.

«Крижаний цвіт» – збірка малюнків з натури. Поетеса опинилася віч-на-віч зі своїм єдиним коханням, без якого не було б ні віршів, ні самої Дарії Рихтицької. І кохання це – наша співуча і засмучена Україна.

Вірш «Невгасиме світло», який присвячено молодим американцям українського походження в день їхнього вінчання, є гімном подяки, котрі залишаються українцями: «Чи справді ми / На чужині? / Та ні, ми ніби / На своїй землі.....» (Рихтицька, 1994: 49).

З того часу, як Україна стала вільною і незалежною державою, Дарія Рихтицька тричі приїздила до України. По багатьох містах та селах їй влаштовували творчі вечори, які проходили з великим успіхом. У цілому пані Дарія перебувала в Україні майже два роки. Вона вірила у свій

народ, який прийняв її так сердечно, високо оцінив її поетичну творчість.

Поетка свідомо, що вона теж часткою свого народу, страждає з ним, бажає з ним жити і творити: «Україно! В тобі / Тремтить душа / Народу мого...» (Рихтицька, 1994: 60).

Ностальгічно-елегійний настрій пронизує вірш, в якому показані проблеми сьогодення України: «Котилася / Весна, мов море, / Я прилягала / До рідної землі, / І нею, як хустиною, / Сльози обтирала...»... (Рихтицька, 1994: 57).

Після декількох захоплених звернень до України, приходить новий вибух розпачу: «О, Боже! / Скільки можна / Ждати? / Нехай лявина / Огняна / Залле нам очі, / Як ми «тепер / Тебе – / Не випроवादимо / З цієї чорної / Приречено – / Страшної ночі...» (Рихтицька, 1994: 58).

Третя збірка поетки «Кольори вітру» (1998) творилася в Америці, і в Україні. В третій збірці ритми поетичного пульсу визначені станами організму рідної землі. Ліричному «я» властиві фізичні відчуття музики від зневаги України на своїй землі – не своїй землі, від засилля чужої мови серед рідних степів. ... Природним імперативом патріота читається заклик припинити зневагу в «Ритмі пульсу» – препозиції збірки.

За кордоном Дарія дуже тужила за Україною. Вона була вражена справжнім українським святкуванням Різдва в буковинському селі. Різдвяні дзвони, коляда, гостинність господарів так запали в її душу, що туга за Батьківщиною стала ще більшою. В Детройті, у збірці «Кольори вітру», пані Рихтицька присвятила лужанським друзям поезію, написавши: «Коли б / Була / Вітром, / Залетіла б / У церкву / Вашу – Заглянувши / Всюди / Щоб / Слідів / Ласки / Дружби / Відшукати – / Торкнулась / Спраглими / Губами / До ікон / Святих / Щоб силу / Мати – / В чужині / жити...» (Рихтицька, 1998: 16).

«Серцевиною розділу («Обрій сподівань») є гурт патріотичних віршів, твори без гучної патетики, готовність безоплатно офірувати батьківщині свої любов, працю, посвяту» – зазначає В. Ф. Погребенник у своїй розвідці «Струнки білі вірші Дарії Рихтицької» (9, с. 183).

Дарія Рихтицька так сильно любить свій рідний край, що ладна бути в ньому навіть тополею: «І проминуть / Роки – / А Україна / Буде цвісти / Рясно, / І не буде / Вже чутно / Чужої / Мови / На шевченківській / Землі – / А я тополею / Буду шуміти / Слухаючи вічно / Ваші пісні... / Тільки / Прошу /

Одне – / Щоби / Тополю / Мою / У чужину / Не занесли!» (Рихтицька, 1998: 69).

Ця поезія глибока, болісна й зранена, суголосна з сьогоднішніми подіями: «Волю / Народу / Здобува-

ється / Стражданням / Людей, / Але – / Як людина / Віддає / Своє життя / За народ – / То цей народ / Безсмертний ...» (Сливинська та ін., 2021: 50).

Багато поезій це ліро-епіка, жанр пригожий для громадської тематики, а саме цій тематиці поетеса присвятила багато уваги, і написала чимало поезій. З громадською тематикою в Дарії Рихтицької багато віршів: наприклад, «Дорош», «Мати повстанця», «Смерть повстанця», «Перший листопад», «Невмирущим борцям», «Розсіяна ясність» (Оксані Керч), «Євген Коновалець», «Дорога хрестів» (Катрі Зарицькій), «Орхідея» (Ліні Костенко), «Нескорена» (Ірині Сенік), «Курган болю» (Аллі Горській).

Тема жінки займає чи не чільне місце в поезії Дарії Рихтицької. Жінка – мати, жінка – дружина, але завжди жінка-борець, гордий величавий образ якої постає перед нами в обличчі княгині Ольги, Лесі Українки, Алли Горської, і, звичайно нескороної, прекрасної України. У вірші «Тернисте поле» читаємо: «Надхненно, нерухома / Стояла ще неосяжніше / Жінка України / З мечем в руці: / Її стеля – небо, / Її нижня межа – Рідна земля, / На яку кидала вона / Тінь тугости / Завзятости / І любови!...» (Рихтицька, 1992: 11).

У вірші «Блакитна троянда» Дарія Рихтицька звертається до абстрактного образу українки і малюнок подає розмито, цим самим акцентуючи на незбагненності жіночої душі в нашій нації, прагнення жінки бути уособленням духовної незламності при збереженні тендітності й слабкості.

«Поезія Дарії Рихтицької надзвичайно інтимно-біографічна. Кожен її вірш – то вірш-посвята» – зазначає Зореслав Самчук (Сливинська та ін., 2021: 35).

В інтимній ліриці Дарії Рихтицької багато щирості, ніжності, безпосередності, найтонших нюансів почуттів. Читаючи поезії авторки, уявляєш її ліричних героїнь-жінок, які знають ціну життю, любові і розлуці. Вони вміють переживати і особисті невдачі, і нещастя, бо, на жаль, життя не зіткане з радості та щастя. Авторка ідеалізує любов, зводячи її на високий п'єдестал, ігноруючи справжні реалії життя, але майже завжди закінчує свої роздуми думкою про біль зради, тугу розлуки або розчарування. У прекрасному вірші «Любов» авторка дає нам своє розуміння любові: «... вона крихка – / Ледь павутиночка тонка, / Коли доторкнеться її / Кошлата і тверда рука, / Тоді вона сльо-

зиться.. / У неї щось / Дитинно-непорочно чисте, / Як перший сніг...» (Рихтицька, 1992: 79).

Інтимна лірика поетки цікава. Вона щедра на душевні зізнання й відкриття, відверто крихка в одкровенні й запечалена в суто жіночому відчутті плину часу, краси й щастя: «Жінка – / Це графіка / Почуттів / І порухів / Струн душі, / Вона чаклунка, / Фея, сфінкс / І таїна – /Вибирає / Свій хрест сама / У внутрішній /Самотності / Часто живе» (Рихтицька, 1998: 84).

Багато зворушливі елегійних віршів присвячені батькові («Мій батько», «Терни жалю»), матері («Моя мама»), братові («Мариво війни»), друзям («Трояндна печаль», «Спазм болю»).

В поезії Дарії Рихтицької ведучим акордом являється медитативна лірика. Емоційна напруга вдало поєднується з картинами природи, що відтворені свідомо скупими, прозорими рядками. Ось, наприклад, вірш «Весніють весни»: «Весніють / Весни – / І п'ю очима / Квіти – / Море квітів, / І впала в них / Стишилась / Тиша – / Незрима тінь / Спускається / Самотою...» (Рихтицька, 1994: 247).

Мініатюри Рихтицької здатні стило багато що сказати і розумові і серцю. А скільки ж філософії у кількох рядках: «У кожній / Складності / Є простота; Весна / Приходить / До декого / І восени...; Ти ніколи / Не застара / Бути молодію...» (Рихтицька, 1992: 253).

Сюрреалізм, неоромантизм, елегія, ліро-епіка, історична, громадянська тематика, любовна милозвучність, образність, щирість і безпосередність – це характерні ознаки творчості поетеси Дарії Рихтицької.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що закинута долею на чужину, Дарія Рихтицька думками лишилась з Україною, жила вболіванням за її краще майбутнє. Безмежна закоханість у рідний край стала сутністю її поетичного слова. Д. Рихтицька розкрила перед нами життєствердну позицію людини, яка має осмислювати, аналізувати своє життя й діяти, творити задля щасливої долі рідної землі. Поетичний простір мисткині наповнений багатою символікою, традиційною і несподіваною, з усталеним значенням і новими глибокими відтінками. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого наукового осмислення творчості Дарії Рихтицької в контексті діаспорної літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Погребенник В. Ф. Художній світ збірки «Магія Вогню» Дарії Мельникович-Рихтицької. *Мова і культура : наукове видання*. КНУ ім. Тараса Шевченка ; Видавничий дім Дмитра Бураго ; гол. ред. Д. С. Бураго. Київ, 2016. Вип. 18, Т. 5. С. 300–306.

2. Рихтицька Д. Кольори вітру: Поезії. Детройт, 1998. 267 с.
3. Рихтицька Д. Крижаний цвіт. Детройт, 1994. 316 с.
4. Рихтицька Д. Магія вогню. Поезії. Детройт, 2000. 270 с.
5. Рихтицька Д. Шовкова косиця. Детройт, 1992. 172 с.
6. Скоруна Л. Література та літературознавство української діаспори. Курс лекцій. Вид. 2-ге, допов. Черкаси, 2005. 384 с.
7. Сливинська Т., Рихтицький Н., Горобченко К. Творчість Дарії Рихтицької. Детройт-Київ, 2021. 288 с.
8. Українська діаспора: літературні постаті, твори, бібліографічні відомості / упоряд. В. А. Просалової. Донецьк: Східний видавничий дім, 2012. 480 с.

REFERENCES

1. Pohrebennyk V. F. Khudozhnii svit zbirky «Mahiia Vohniu» Darii Melnykovych-Rykhtytskoi [The artistic world of the collection «Magic of Fire» by Daria Melnykovych-Rikhtytska]. *Mova i kultura : naukove vydannia*. KNU im. Tarasa Shevchenka ; Vydavnychiy dim Dmytra Buraho ; hol. red. D. S. Buraho. Kyiv, 2016. Vyp. 18, T. 5. pp. 300–306. [in Ukrainian].
2. Rykhtytska D. Kolory vitru: Poezii. [Colors of the wind: Poetry]. Detroit, 1998. 267 p. [in Ukrainian].
3. Rykhtytska D. Kryzhanyi tsvit. [Ice flower]. Detroit, 1994. 316 p. [in Ukrainian].
4. Rykhtytska D. Mahiia vohniu. Poezii. [Fire magic. Poetry]. Detroit, 2000. 270 p. [in Ukrainian].
5. Rykhtytska D. Shovkova kosytsia. [Silk braid]. Detroit, 1992. 172 p. [in Ukrainian].
6. Skoryna L. Literatura ta literaturoznavstvo ukrainskoi diaspori. Kurs lektsii. [Literature and literary studies of the Ukrainian diaspora. Course of lectures]. Vyd. 2-he, dopov. Cherkasy, 2005. 384 p. [in Ukrainian].
7. Slyvynska T., Rykhtytskyi N., Horobchenko K. Tvorchist Darii Rykhtytskoi. [The work of Daria Rykhtytska]. Detroit-Kyiv, 2021. 288 p. [in Ukrainian].
8. Ukrainska diaspora: literaturni postati, tvory, bibliohrafichni vidomosti [Ukrainian diaspora: literary figures, works, bibliography data]. / uporiadk. V. A. Prosalovoi. Donetsk: Skhidnyi vydavnychiy dim, 2012. 480 p. [in Ukrainian]